

Elever och skolenheter i grundskolan läsåret 2015/16

I denna promemoria beskrivs Skolverkets statistik om elever och skolenheter i grundskolan och sameskolan. Elevstatistiken är en del av det nationella uppföljningssystemet som ska ge en samlad bild av skolans verksamhet samt utgöra underlag för uppföljning och utvärdering på nationell och lokal nivå. Statistiken avser den vecka då den 15 oktober infaller och speglar det aktuella läsåret.

Elevstatistiken för olika huvudmän och skolformer samlas in på olika sätt. För fristående grundskolor med konfessionell inriktning och sameskolan samlas uppgifterna in på gruppnivå medan resterande data om elever i grundskolan samlas in på individnivå.¹ Därmed kan inte all elevstatistik presenteras på samma detaljnivå och möjligheten att följa upp eleverna skiljer sig åt.

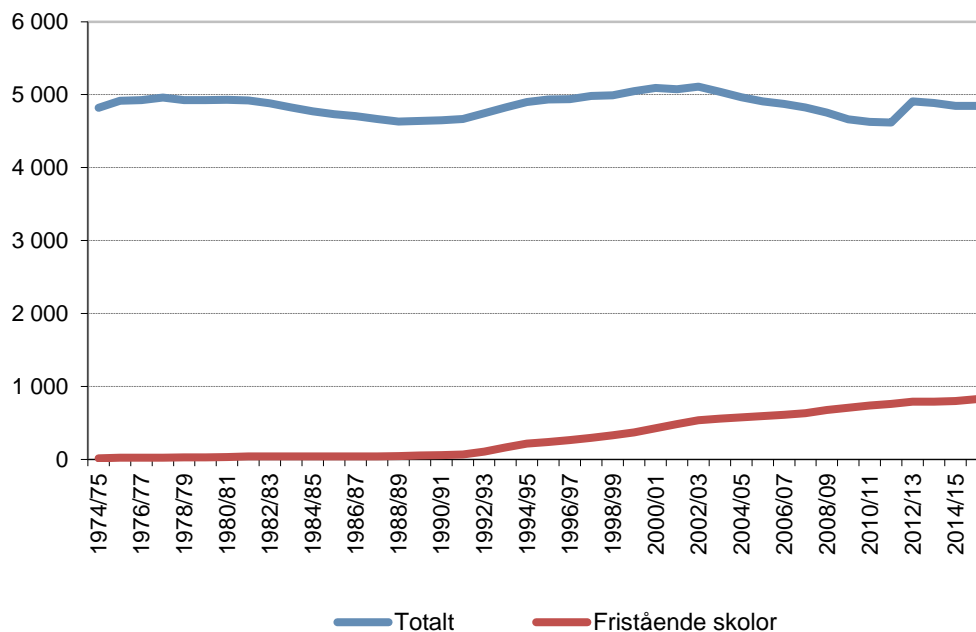
Skolenheter

Statistik över skolor har påverkats då begreppet skolenhet infördes i skollagen 2011. En del skolor har delats upp på flera skolenheter och andra har omorganiserats med anledning av förändringen. Varje skolenhet ska ledas av en enda rektor och det ska vara tydligt vem som har ansvar för ledningen och samordningen av det pedagogiska arbetet på skolenheten.

Huvudmannen, alltså den som driver en skola, har stor frihet att organisera verksamheten på olika sätt. Det finns inget som hindrar att huvudmannen inom en skolbyggnad organiserar flera skolenheter, med en ansvarig rektor för varje skolenhet. Enskilda huvudmän behöver dock ett nytt tillståndsbeslut från Skolinspektionen om verksamheten på en befintlig skolenhet ska utökas eller om en skolenhet ska delas upp i flera. Övergången till skolenheter i statistiken innebar en tydlig ökning av antalet kommunala enheter läsåret 2012/13 jämfört med tidigare läsår. Läsåret 2015/16 finns det totalt 4 845 skolenheter och av dessa har 827 enskild huvudman.

¹ Skolverket samlar inte in uppgifter på individnivå från fristående grundskolor med konfessionell inriktning och sameskolan med anledning av personuppgiftslagen (1998:204).

Diagram 1. Antal skolor/skolenheter totalt samt antal fristående, läsåren 1974/75 – 2015/16.

Skolenheters storlekar och årskurser

Skolenheterna är olika stora. När det gäller skolstorlek så återfinns de minsta skolenheterna i kommuner som klassificeras² som turism- och besöksnäringkommuner eller glesbygdskommuner medan de största skolenheterna finns i storstäderna och deras förorter samt i större städer.

I storstäder och i förortskommuner är det vanligast med skolenheter som har årskurserna 1–9. I samtliga övriga kommungrupper är årskurssammansättningen 1–6 vanligast. Skillnader mellan kommungrupper kan dock delvis förklaras genom typ av huvudman. Fristående skolor finns i högre utsträckning i storstäder och fristående skolor är i högre grad organiserade i årskurserna 1–9. Bara 13 procent av de kommunala enheterna har årskurserna 1–9 medan motsvarande andel för fristående skolor är 40 procent.

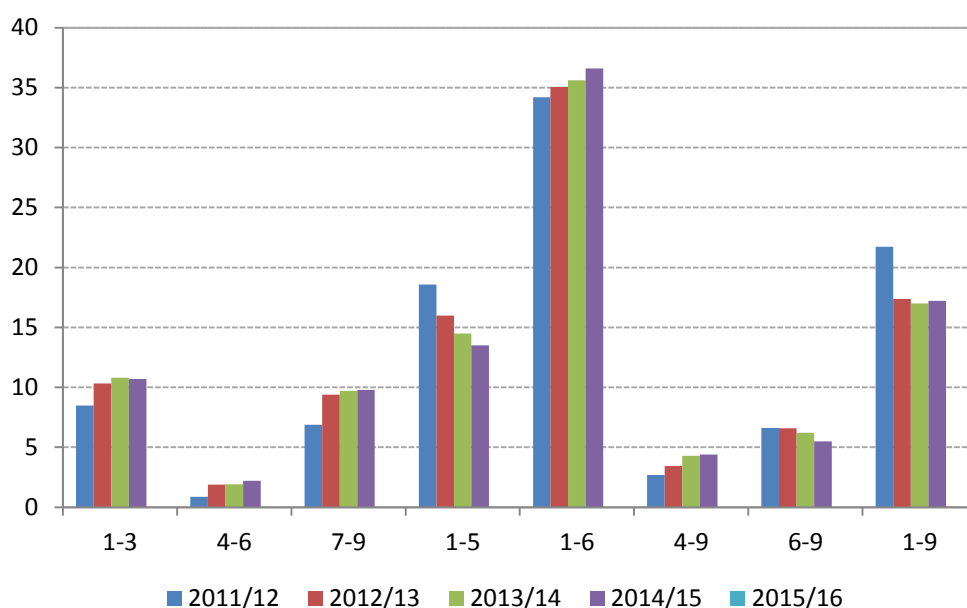
Sedan läsåret 2011/12 har förändringar i skolors årskurssammansättning skett. Vad gäller de kommunala skolenheterna kan ett mönster utläsas att många skolenheter har organiserats så att årskurserna 1–3, 4–6 och 7–9 hålls samman. Dessutom har antalet enheter med årskurserna 1–9 minskat. De fristående skolorna har inte förändrats i lika hög utsträckning, men det finns även för dem en minskning av sko-

² Kommungruppsindelningen är gjord av Sveriges Kommuner och Landsting. För mer information se www.skl.se.

lenheter med årskurserna 1–5 respektive 6–9 och en ökning av skolenheter med årskurserna 4–9.

Totalt är mönstret att årskurserna i högre grad hålls samman utifrån läroplanens uppbyggnad. Dels finns kunskapskrav för årskurs 3, 6 och 9, dels finns ett centralt innehåll, vilket beskriver vad som ska behandlas i undervisningen för årskurserna 1–3, 4–6 respektive 7–9.

Diagram 2. Andel (%) grundskolor med olika sammansättning av årskurser läsåren 2011/12 – 2015/16.

Det finns även skillnader i skolenhetsstorlek mellan kommunala och fristående skolenheter. Det genomsnittliga antalet elever i kommunala skolenheter är 209 elever per enhet. Motsvarande elevantal i fristående skolenheter är 176 elever per enhet, dock skiljer sig antalet beroende på skolenhetens inriktning. Antalet elever per fristående skolenhet är högst för internationella skolor, 277 elever per enhet, följt av enheter med allmän inriktning med 181 elever per skolenhet. Riksinternatskolorna har det lägsta antalet grundskoleelever per skolenhet, 95 elever.³

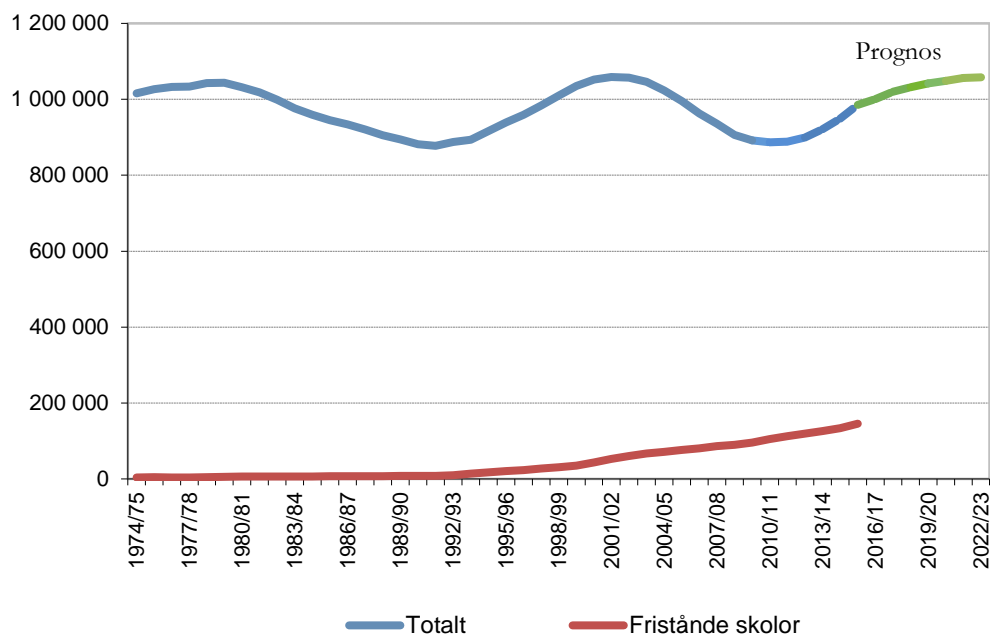
³ Sedan den 1 januari 2016 är de särskilda reglerna för riksinternatskolor avskaffade. De skolor som tidigare var riksinternatskolor omfattas numera av samma regelverk som övriga fristående skolor. Dock kan de äldre bestämmelserna tillämpas till och med juni 2019 för elever som påbörjat utbildningen senast den 31 december 2015.

Eleverna i grundskolan

Elevantalet i grundskolan fortsätter att öka. Detta beror dels på att det är många elever som börjar i årskurs 1, vilket hänger samman med befolkningsstorleken i den aktuella åldern och dels på att det har tillkommit elever även i övriga årskurser. Antalet elever som börjar i årskurs 1 är betydligt fler än antalet som slutar i årskurs 9.

I diagram 3 finns en elevprognos inkluderad som sträcker sig fram till 2022/23. Denna prognos är enbart baserad på en framskrivning av folkbokförda barn och inkluderar därför inte den elevökning som invandringen förväntas ge.

Diagram 3. Antal elever i grundskolan totalt samt i fristående grundskolor läsåren 1974/75 – 2014/15 samt prognos t.o.m. läsåret 2022/23 baserad på folkbokförda barn.⁴

Andelen elever som går i fristående grundskolor ligger på 15 procent men varierar betydligt mellan kommuner.

⁴ Nyanlända elever som inte hunnit bli folkbokförda ingår inte i prognosen, vilket betyder att framskrivningen av antalet elever är underskattad. I totalen ingår elever i kommunala skolor, sameskolan samt fristående skolor. I fristående skolor ingår även elever i internationella skolor och riksinternat.

Inriktningar inom fristående skolor

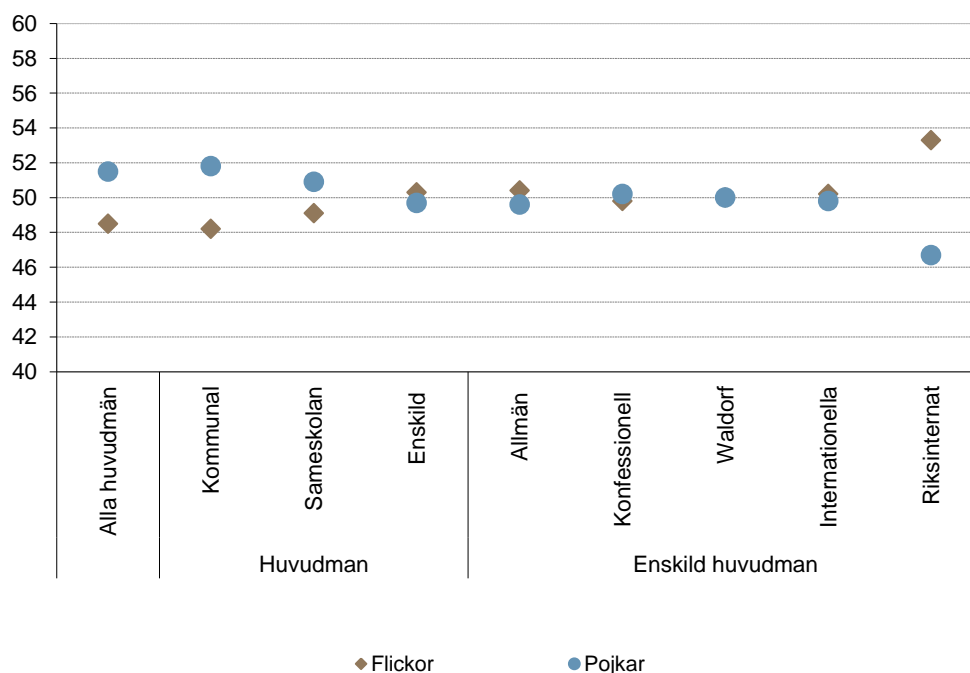
Inom fristående skolor delas statistiken upp på tre olika inriktningar samt internationella skolor och riksinternat. De flesta av eleverna i fristående skolor, 88 procent, går i skolor med allmän inriktning, 6 procent går i skolor med konfessionell inriktning och drygt 3 procent i skolor med inriktning mot waldorfpedagogik. Det är drygt 3 000 elever som går i internationella skolor och under 300 som går på riksinternat, vilket motsvarar 2 procent respektive 2 promille av eleverna i fristående skolenheter.

I redovisningen av grundskolan förekommer även sameskolor som utgör en egen skolform med statlig huvudman och omfattar årskurserna 1–6. Läsåret 2015/16 är antalet sameskolor detsamma som föregående läsår, dvs. 5 och antalet elever är 161.

Fördelning flickor och pojkar

Fördelningen mellan flickor och pojkar i grundskoleåldern 7–16 år är 48,5 procent flickor och 51,5 procent pojkar. Könsfördelningen har varit omvänd för enskild huvudman men är nu ganska utjämnad. I diagram 4 visas könsfördelningen i kommunala skolor, sameskolor samt för fristående skolor och deras olika inriktningar.

Diagram 4. Andel (%) flickor och pojkar i årskurs 1–9 i grundskolan totalt samt uppdelat på huvudman och inriktning för fristående skolor läsåret 2015/16.

Sexåringar i grundskolan

De flesta barn börjar i grundskolan vid sju års ålder, men ett fåtal barn är yngre. Kommunerna är enligt skollagen skyldiga att bereda plats för sexåringar i grundskolan om vårdnadshavarna så önskar. Läsåret 2015/16 är 1 303 elever (1,1 procent) 6 år eller yngre i årskurs 1, vilket är en återgång till andelen läsåret 2013/14. Andelen har för övrigt sjunkit successivt sedan 1996/97 då andelen uppgick till 8,1 procent, vilket motsvarade drygt 10 000 elever.

Andelen sexåringar i årskurs 1 i fristående skolor är 4,6 procent vilket är betydligt högre än rikssnittet. De internationella skolorna har högst andel sexåringar i årskurs 1, följt av konfessionella skolor. Av alla sexåringar i årskurs 1 är nästan 60 procent flickor.

Moderna språk som språkval

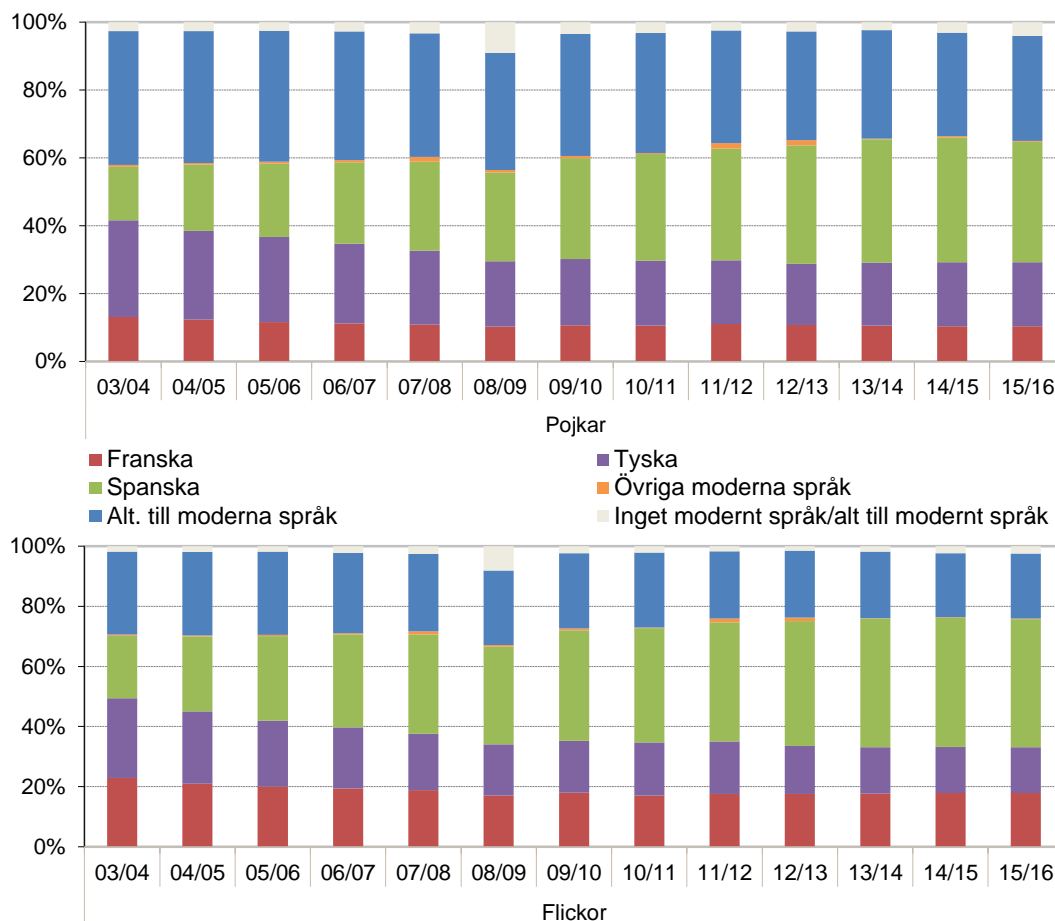
Moderna språk eller alternativ till moderna språk kan läsas både inom ramen för språkvalet och inom ramen för elevens val. Huvudmannen ska som språkval erbjuda minst två av språken franska, spanska och tyska och eftersträva att även erbjuda andra språk. Elever som läser alternativ till moderna språk kan läsa modersmål, svenska som andraspråk, svenska, engelska eller teckenspråk.

Liksom tidigare år läser flickor moderna språk i större utsträckning än pojkar. Det är också en högre andel av flickorna som läser franska och spanska. Språkvalet sker oftast inför årskurs 6 eller årskurs 7 och läsåret 2015/16 läser 57 procent av flickorna och 55 procent av pojkarna i årskurs 6 ett modernt språk inom språkvalet. Totalt har andelen som läser moderna språk inom språkvalet i årskurs 6 minskat från 65 procent 2012/13 till 56 procent 2015/16, dock har andelen ökat med 2 procentenheter jämfört med föregående läsår.

I årskurs 7 ökar andelen elever som läser moderna språk, läsåret 2015/16 läser 87 procent av flickorna och 82 procent av pojkarna moderna språk inom språkvalet. I årskurs 8 och 9 ökar skillnaderna mellan pojkar och flickor. I årskurs 9 är det 76 procent av flickorna och 65 procent av pojkarna som läser moderna språk. Detta betyder att pojkar i högre grad slutar att läsa moderna språk.

Totalt är det 70 procent av eleverna i årskurs 9 som läser moderna språk inom språkvalet, vilket är en procentenhet lägre än de närmast föregående läsåren. Av eleverna som läser moderna språk inom språkvalet i årskurs 9 är det 99,7 procent som läser något av språken spanska, tyska eller franska. Drygt 300 elever läser något annat modernt språk inom språkvalet i årskurs 9.

Diagram 5. Andel (%) elever i årskurs 9 som läser moderna språk och alternativ till moderna språk inom ramen för språkval uppdelat på kön, läsåren 2003/04 – 2015/16.

Andelen elever som läser spanska som modernt språk inom språkvalet har ökat de senaste tio åren. Läsåret 2015/16 är andelen i årskurs 9 bland flickorna oförändrad jämfört med föregående år, 43 procent, medan andelen har sjunkit något bland pojkarna, från 37 till 35 procent. Av de elever som läser ett modernt språk inom språkvalet i årskurs 9 läser mer än hälften spanska. Det näst vanligaste språket är tyska följt av franska.

I årskurs 9 läser nästan 27 procent av alla elever alternativ till moderna språk. Bland alternativen till moderna språk är engelska vanligast, följt av svenska. Det är fler pojkarna än flickorna som läser alternativ till moderna språk. Dessutom läser 1,4 procent av eleverna i årskurs 9 moderna språk inom ramen för elevens val.

Bland övriga moderna språk är kinesiska störst. Totalt är det 626 elever som läser kinesiska inom ramen för språkval och dessa elever går i årskurserna 6–9. Dessutom finns det 675 elever i årskurserna 1–9 som läser kinesiska inom elevens val.

Totalt i årskurserna 7–9 är det ungefär 3 procent av eleverna som inte läser moderna språk eller alternativ till moderna språk inom språkvalet.

Modersmålsundervisning

En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning om språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Sedan den 1 juli 2015 har kravet på att elevens vårdnadshavare har språket som modersmål tagits bort för elever som tillhör en nationell minoritet. Eleverna behöver heller inte längre ha grundläggande kunskaper i minoritetsspråket för att få modersmålsundervisning.

Huvudmannen är också skyldig att erbjuda elever som är adoptivbarn och har ett annat modersmål än svenska modersmålsundervisning, även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Modersmålsundervisning får anordnas inom ramen för språkval, elevens val, skolans val eller utanför den garanterade undervisningstiden. En huvudman är skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett språk om minst fem elever som ska erbjudas modersmålsundervisning i språket önskar sådan undervisning, och det finns en lämplig lärare. Detta gäller dock inte minoritetsspråken då dessa ska erbjudas oavsett antal elever, och om det finns en lämplig lärare.

Läsåret 2015/16 rapporterades 250 399 grundskoleelever vara berättigade till modersmålsundervisning, vilket motsvarar drygt 25 procent av samtliga elever. Det innebär att andelen berättigade till modersmålsundervisning har ökat med 1 procentenhet jämfört med föregående läsår. För sju år sedan var andelen 18 procent. De vanligast förekommande språken, både avseende berättigade till och deltagande i, är arabiska och somaliska.

Andelen av de berättigade eleverna som deltar i modersmålsundervisning är 56 procent, vilket är samma som föregående läsår. Andelen har varierat mellan 54 och 56 procent de senaste fem åren. Det är en något högre andel flickor (58 procent av de berättigade eleverna) som deltar i modersmålsundervisning jämfört med pojkar (nästan 55 procent).

En fjärdedel av eleverna är berättigade till modersmålsundervisning i både kommunala och fristående skolenheter. Av samtliga elever i kommunala skolor deltar 14 procent i modersmålsundervisning. Motsvarande andel för skolor med enskild huvudman är 15 procent. Andelarna varierar mellan de fristående skolornas inriktningar, då konfessionella skolor har en hög andel berättigade till och deltagande i modersmålsundervisning medan waldorfskolor har betydligt lägre andelar.

Modersmålsundervisningen i landet

Liksom tidigare läsår har storstäder en betydligt högre andel elever som är berättigade till modersmålsundervisning jämfört med andra kommungrupper. Deltagandet bland de berättigade är lägst i kommuner i glesbygd och med turism- och besöksnäring.

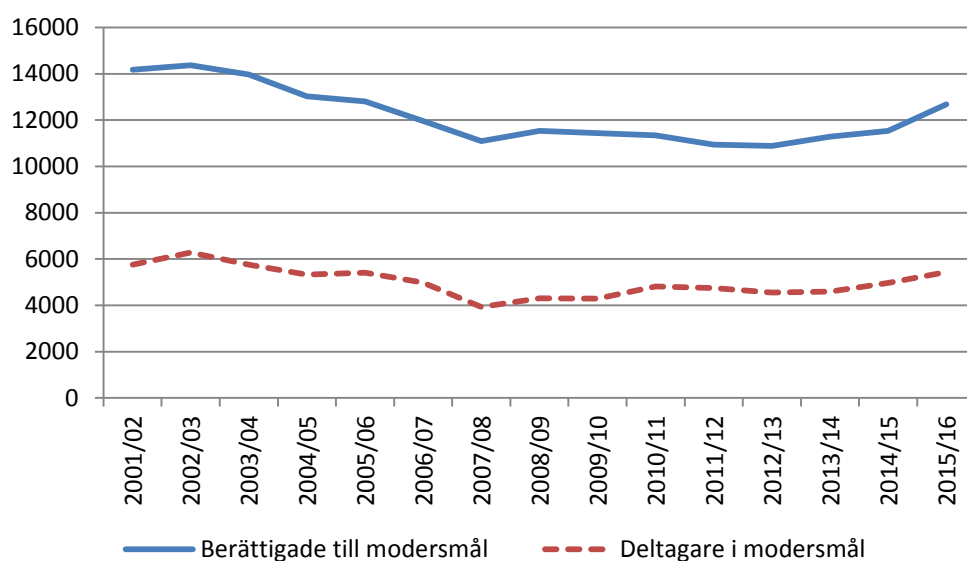
Andelen elever som deltar i modersmålsundervisning av de berättigade varierar stort mellan kommunerna. I en fjärdedel av kommunerna deltar 60 procent eller fler av de berättigade eleverna i modersmålsundervisningen, samtidigt som det i en fjärdedel av kommunerna deltar högst 30 procent av eleverna. I 17 kommuner finns inga deltagande elever alls trots att det finns totalt 1 637 elever i dessa kommuner som är berättigade till modersmålsundervisning.

Nationella minoritetsspråk

Sverige har fem nationella minoritetsspråk: finska, samiska, meänkieli, romani chib och jiddisch. Barn och elever som tillhör en nationell minoritetsgrupp har rätt att i förskola och skola vidareutveckla både sitt språk och sin flerkulturella tillhörighet.

Antalet elever berättigade till modersmålsundervisning på något av de nationella minoritetsspråken har totalt sett minskat sedan 2001, men antalet har ökat med över 1 100 elever sedan föregående läsår. Andelen av de berättigade eleverna som deltar i modersmålsundervisning på nationellt minoritetsspråk har legat ganska konstant på runt 40 procent. Andelen har som högst legat på strax under 44 procent och uppgår innevarande läsår till 43 procent.

Diagram 6. Antal elever berättigade till något av de nationella minoritetsspråken samt som deltar i undervisning i minoritetsspråket, läsåren 2001/02 – 2015/16.⁵

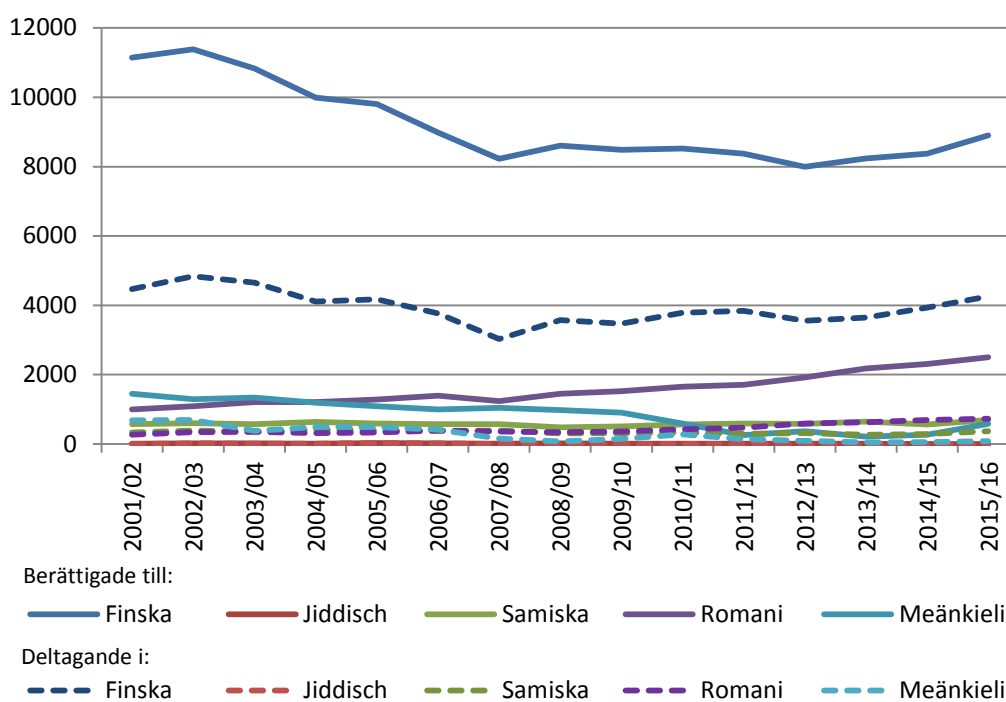

Antalet berättigade i de olika nationella minoritetsspråken ser olika ut. I romani chib har både de berättigade till och de deltagande i modersmålsundervisning mer än fördubblats under perioden, medan meänkieli har minskat. Även elever som är berättigade till finska har minskat medan antalet deltagande är ganska stabilt.

⁵ I uppgifterna ingår elever i sameskolan.

Läsåret 2015/16 har dock rapporteringen av både berättigade och deltagande elever ökat för alla minoritetsspråken.

Diagram 7. Antal elever berättigade till och deltagande i modersmålsundervisning i de olika nationella minoritetsspråken, läsåren 2001/02 – 2015/16.⁶

Svenska som andraspråk

Undervisning i svenska som andraspråk ska, om det behövs, anordnas för elever som har ett annat språk än svenska som modersmål, elever som har svenska som modersmål och som har tagits in från skolor i utlandet, och invandrarelever som har svenska som huvudsakligt umgängesspråk med en vårdnadshavare.

Undervisning i svenska som andraspråk ersätter undervisning i svenska, men får därutöver anordnas som språkval, som elevens val eller inom ramen för skolans val.

Andelen elever som deltar i undervisning i svenska som andraspråk är 10 procent, vilket är något högre än föregående läsår. Andelen har under de senaste 15 åren legat mellan 6 och 9 procent. Pojkar deltar i något större utsträckning än flickor i undervisningen i svenska som andraspråk.

Av samtliga elever i kommunala skolor läser drygt 10 procent svenska som andraspråk. Motsvarande för skolor med enskild huvudman är drygt 6 procent av eleverna, men andelen varierar mellan de fristående skolornas inriktningar.

⁶ I uppgifterna ingår elever i sameskolan.

Nästan 19 procent av eleverna i kommunala skolor i storstäderna läser svenska som andraspråk. Motsvarande andelar för förortskommuner och större städer är 6–11 procent. Andelarna för turism- och besöksnäringkommuner är lägst, 4 procent.

Asylsökande

Antalet inrapporterade asylsökande elever från kommunerna i oktober 2015 var 11 853 elever, vilket är en ökning med 5 158 elever (77 procent) jämfört med föregående läsår. Antalet asylsökande elever i grundskolan minskade kontinuerligt under fyra års tid till och med 2006, men har därefter ökat.

Tabeller på Skolverkets webbplats

Tabellerna som de flesta uppgifterna är hämtade från finns på Skolverkets webbplats under länken ”Statistik & utvärdering/Statistik i tabeller”. Där finns Sveriges officiella statistik om elever och skolenheter för läsåret 2015/16 och tidigare läsår på riksnivå samt länkar till databaser med statistik på läns-, kommun-, och skolenhetsnivå.